

60 ways the UN makes a difference

DPI-09838-October 2005-10M

Icelandic

UNRIC Brussels

Sextíu dæmi um að
Sameinuðu þjóðirnar
skipti sköpum

Á sextugsafmæli Sameinuðu þjóðanna er ástæða til að staldra við og hugleiða allt það gagn sem samtökin hafa gert í langri sögu sinni. Þær hafa verið miðpunktur margra mikilvægustu atburða síðari hluta tuttugustu aldar og upphafs þeirrar tuttugustu og fyrstu: í að hindra hörmulegt stríð, auka lífslíkur, koma aðstoð til bágstaddra, vernda náttúruauðæfi jarðar og tryggja almenna viðurkenningu mannréttinda. Þær vinna að því að tryggja að hnattvæðingin gagnist öllum og að sá dagur nálgist þegar fátækt verður ekki lengur hluti af daglegu lífi.

Sextíu ára afmælið minnir okkur líka á að heimurinn í dag er ólíkur þeim heimi sem stofnendurnir þekktu. Sameinuðu þjóðirnar þurfa að endurspegla þessa breyttu tíma og svara nýjum áskorunum, fyrst og fremst þeirri staðreynd að margir eru berskjaldaðir gegn hungri, sjúkdómum og umhverfisspjöllum enda þótt heimurinn gæti hæglega bjargað þeim. Endurnýjaðar Sameinaðar þjóðir verða að leggja sitt lóð á vogarskálarnar til að hjálpa þeim og vinna með mörgum öðrum samstarfsaðiljum að því að hrinda hugsjónum stofnanna í framkvæmd.

Kofi Annan

24. október 2005

Sameinuðu þjóðirnar voru stofnaðar í kjölfar hildarleiks heimsstyrjaldar í því skyni að koma á jafnvægi í alþjóðlegum samskiptum og leggja grunn að tryggum friði.

Friðargæsla hefur orðið eitt af helstu viðfangsefnum Sameinuðu þjóðanna í skugga kjarnorkuógnar og að því er virðist endalausra staðbundinna átaka. Starfsemi friðargæsluliðanna sem oft eru kenndir við sína bláu hjálma hefur orðið eitt af sýnilegustu dæmunum um starfsemi Sameinuðu þjóðanna.

En Sameinuðu þjóðirnar eru ekki aðeins friðargæsla og vettvangur til að leysa deilur. Sameinuðu þjóðirnar og undirstofnanir þeirra vinna oft í kyrrþey - án þess að það veki mikla athygli- að því að bæta líf fólks um allan heim.

Að börn komist á legg. Þróun. Verndun umhverfisins. Mannréttindi. Heilsugæsla og rannsóknir í læknávisindum. Baráttan við fátækt og efnahagsþróun. Þróun landbúnaðar og fiskveiðar. Menntun. Aukin réttindi kvenna. Neyðar- og hamfaraaðstoð. Friðsamleg nýting kjarnorku. Réttindi verkamanna og starfsfólks. Listinn yfir verkefni er langur.

Hér eru dregin saman í stuttu máli nokkur atriði yfir það sem Sameinuðu þjóðirnar og stofnanir þeirra hafa komið í verk síðan 1945, þegar samtökin voru stofnuð.

1 AÐ EFLA PRÓUN

Sameinuðu þjóðirnar hafa einbeitt sér að því að bæta lífsafkomu og fagkunnáttu og fjölga tækifærum fólks um allan heim. Frá árinu 2000 hafa Þúsaldarmarkmiðin um þróun verið leiðarljós í þessu starfi. Sameinuðu þjóða kerfið ver 10 milljörðum dollara á hverju ári í þróunarmál og eru fjármálastofnanir þá ekki taldar með. Þróunarstofnun Sameinuðu þjóðanna (UNDP) með starfsfólk í 166 löndum er í fararbroddi í baráttu Sameinuðu þjóðanna við að uppræta örbirgð og efla góða stjórnarhætti. Barnahjálp Sameinuðu þjóðanna (UNICEF) starfar í 157 löndum og lætur 1.2 milljarða dollara af hendi rakna á ári. Ráðstefna Sameinuðu þjóðanna um viðskipti og þróun (UNCTAD) aðstoðar ríki til að nýta möguleika sína í viðskiptum í þróunarskyni. Að auki veitir Alþjóðabankinn þróunarríkjum lán og styrki að upphæð 18-20 milljarðar dollara á ári og hefur stutt 9.500 þróunarverkefni síðan 1947. Nánast allt fé sem rennur til þróunaraðstoðar er tekið af beinum framlögum einstakra ríkja.

2 AÐ EFLA LÝÐRÆÐI

Sameinuðu þjóðirnar hafa unnið að því að breiða út og efla lýðræðislegar stofnanir og stjórnarhætti um allan heim. Þær hafa stuðlað að þátttöku fólks í mörgum löndum í frjálsum og heiðarlegum kosningum, þar á meðal í Kambodíu, Namibíu, El Salvador, Eritreu, Mósambík, Nikaragva, Suður-Afríku, Kosovo og Austur-Tímor. Þær hafa gefið ráð og veitt aðstoð, oft með því að fylgjast með niðurstöðum talninga í meir en 90 ríkjum, oft á tímamótum í sögu þeirra eins og í Afganistan, Írak og Búrúndí.

3 AÐ EFLA MANNRÉTTINDI

Frá því Allsherjarþingið samþykkti Mannréttindayfirlýsinguna 1948, hafa Sameinuðu þjóðirnar átt þátt í að leiða í lög tugi heildar samninga um pólitísk, borgaraleg, efnahagsleg og menningarleg réttindi. Stofnanir Sameinuðu þjóðanna á sviði mannréttindi hafa með því að rannsaka kvartanir einstaklinga beint athygli heimsins að pyntingum, mannshvörfum og geðþótta fangelsunum og myndað alþjóðlegan þrýsting á ríkisstjórnir um að bæta mannréttindi.

4 AÐ VIÐHALDA FRÍÐI OG ÖRYGGI

Sameinuðu þjóðirnar höfðu sent friðargæslusveitir og könnunarsveitir á alls 60 átakasvæði árið 2005 í því skyni að róa ástandið nægilega til þess að samningaviðræður gætu hafist og bjargað þannig milljónum manna frá hörmungum styrjalda. Nú eru sextán friðargæsluverkefni á vegum Sameinuðu þjóðanna um allan heim.

5 AÐ STUÐLA AÐ FRÍÐI

Frá 1945 hafa Sameinuðu þjóðirnar veitt aðstoð við gerð 170 friðarsamninga sem hafa bundið enda á staðbundin átök. Dæmi um þetta eru stríð Írans og Íraks, brottflutningur herja Sovétríkjanna frá Afganistan og borgarastríð í El Salvador og Gvatemala. Erindrekar Sameinuðu þjóðanna hafa beitt sér í kyrrþey fyrir því að koma í veg fyrir yfirvofandi átök.

6 AÐ VERNDA UMHVERFIÐ

Sameinuðu þjóðirnar vinna að því að leita lausna á hnattrænum umhverfisvandamálum. Sameinuðu þjóðirnar eru alþjóðlegur vettvangur þar sem reynt er að mynda samstöðu og ná samkomulagi í málaflokkum á borð loftslagsbreytingar, eyðingu ósonlagsins, eiturefnaúrgang, hvarf skóga og lífvera og mengun vatns og andrúmslofts. Ef ekki er tekist á við þessi vandamál er mörkuðum og efnahagslífi stefnt í hættu sé litið til langs tíma því umhverfisspjöll ganga á náttúrulegt “auðmagn” sem vöxtur og framtíð mannsins byggist á.

7 AÐ HINDRA ÚTBREIÐSLU KJARNORKUVOPNA

Sameinuðu þjóðirnar hafa, fyrir tilstilli Alþjóðakjarnorkumálastofnunarinnar (IAEA), fylgst með því að ríki sem búa yfir kjarnorku, þrói ekki kjarnorkuvopn í laumi. IAEA hefur fylgst með kjarnorkuverum í meir en 70 ríkjum. Í dag eru 237 samningar um slíka gæslu í gildi við 152 ríki.

8 AÐ EFLA SJÁLFSÁKVÖRÐUNARRÉTT OG SJÁLFSTÆÐI

Þegar Sameinuðu þjóðirnar voru stofnaðar 1945 bjuggu 750 milljónir manna eða nærri þriðjungur mannkyns á landsvæðum sem lutu ekki eigin ríkistjórn og voru háð nýlenduvelðunum. Sameinuðu þjóðirnar léku lykil hlutverk í að tryggja sjálfstæði meir en 80 landa sem nú eru fullvalda ríki.

9 AÐ LÖGSÆKJA STRÍÐSGLÆPAMENN

Dómstólar Sameinuðu þjóðanna sem stofnaðir voru sérstaklega fyrir fyrrverandi ríki Júgóslavíu og Rúanda hafa dæmt stríðsglæpamenn og fangelsað þá, og stuðlað að þróun löggjafar um þjóðarmorð og mannréttindi og verið mælistika á réttvísi sem fólk í þessum stríðshrjáðu ríkjum hefur tekið mjög alvarlega.

10 AÐ BINDA ENDA Á KYNÞÁTTAÆÐSKILNAÐ Í SUÐUR-AFRÍKU

Sameinuðu þjóðirnar voru leiðandi í því að kollvarpa kynþáttaæðskilnaðarstefnunni í Suður-Afríku með ýmsum aðgerðum, allt frá vopnasölubanni til sáttmála til höfuðs kynþáttaæðskilnaði á íþróttamótum. Kosningar opnar öllum Suður-Afríkubúum voru haldnar árið 1994 og leiddu til myndunar stjórnar með þátttöku allra kynþátta.

“Hér erum við í dag og hyllum hinar Sameinuðu þjóðir og aðildarríki þeirra, bæði hvert í sínu lagi og sameiginlega, sem tóku höndum saman með almenningi í sameiginlegri baráttu sem leiddi til frelsunar okkar og braut kynþáttahatur á bak aftur”.

—NELSON MANDELA, FORSETI í ávarpi á Allsherjarþinginu 1994 þegar fyrstu kosningar opnar öllum kynþáttum voru haldnar í Suður-Afríku.

11 AÐ STYRKJA ALPJÓÐA LÖG

Meir en 500 milliríkjasamningar um mannréttindi, hryðjuverk, alþjóðlega glæpastarfsemi, flóttamenn, afvopnun, vöruflutninga og hafið hafa verið leiddir í lög fyrir tilstilli Sameinuðu þjóðanna.

12 AÐ VEITA FLÓTTAMÖNNUM NEYÐARAÐSTOÐ

Meir en 50 milljónir manna sem flúið hafa stríð, hungursneyð eða ofsóknir hafa fengið aðstoð hjá Flóttamannahjálpi Sameinuðu þjóðanna (UNHCR) frá 1951 í þrotlausu starfi hennar í þágu flóttamanna - oft í samvinnu við aðra. Markmið samtakanna er að finna varanlegar langtíma lausnir með því að aðstoða flóttamenn við að snúa heim ef ástand leyfir eða að koma sér fyrir í landinu sem tekið hefur við þeim eða í þriðja landi.

13 AÐ UPPRÆTA FÁTÆKT TIL SVEITA Í PRÓUNARRÍKJUM

Alþjóðaðróunarsjóður landbúnaðarins (IFAD) hefur þróað kerfi til að veita lán, oft í mjög smáum stíl til að hjálpa fátæku fólki í dreifbýli til að brjótast út úr fátækt. Frá því hann hóf starfsemi sína árið 1978 hefur IFAD fjárfest meir en 8.5 milljarða dollara í 676 verkefnum og áætlunum í þágu meir en 250 milljón manna.

14 AÐ HJÁLPA PALESTÍNSKUM FLÓTTAMÖNNUM

Palestínuflóttamannaaðstoðin (UNRWA) hefur séð fjórum kynslóðum Palestínumanna fyrir menntun, heilsugæslu, félagslegri þjónustu, smáfjármálastarfsemi og neyðarastoð á meðan alþjóða samfélagið hefur reynt að koma á varanlegum friði milli Ísraela og Palestínumanna. Nú eru fjórar milljónir flóttamanna í Mið-Austurlöndum skráðar hjá UNRWA.

15 AÐ EINBEITA SÉR AÐ AFRÍSKRI PRÓUN

Afríka er meðal forgangsmála hjá Sameinuðu þjóðunum. Árið 1986 boðuðu Sameinuðu þjóðirnar til sérstaks þings til að efla alþjóðlega aðstoð við endurreisn efnahagslífs Afríku og þróun. Árið 2001 samþykktu afrískir þjóðarleiðtogar eigin áætlun álfunnar "Nýjan félagsskap um þróun Afríku", sem Allsherjarþingið lagði blessun sína yfir árið 2002. Honum er ætlað að vera rammi utan um alþjóðlega aðstoð við Afríku. Heimsálfan fær í sinn hlut 33% af útgjöldum Sameinuðu þjóða kerfisins til þróunar og er stærsti einstaki þiggjandinn. Allar stofnanir Sameinuðu þjóðanna hafa á sínum snærum áætlanir í þágu Afríku.

16 AÐ AUKA LÍFSGÆÐI KVENNA

Sameinuðu þjóðirnar hafa lagt sín lóð á vogarskálarnar til að auka jafnrétti kynjanna og vellíðan kvenna. Þróunarsjóður Sameinuðu þjóðanna fyrir konur (UNIFEM) ásamt Alþjóðlegu rannsóknar- og menntastofnuninni til framdráttar konum (INSTRAW) hafa stuðlað að auknum lífsgæðum kvenna og eftir kvenréttindi í meir en 100 ríkjum. INSTRAW sinnir rannsóknum og þjálfun en UNIFEM styður verkefni sem miða að því að útrýma ofbeldi gegn konum, að snúa við bláðinu í útbreiðslu HIV/Alnæmis og auka efnahagslegt öryggi kvenna, til dæmis með því að auka aðgang þeirra að vinnu og réttindi þeirra til lands og erfða. Allar stofnanir Sameinuðu þjóðanna þurfa að taka tillit til þarfa kvenna.

17 AÐ EFLA KVENRÉTTINDI

Langtímamarkmið Sameinuðu þjóðanna er að bæta líf kvenna og veita konum styrk til þess að hafa aukna stjórn á lífi sínu. Sameinuðu þjóðirnar skipulögðu fyrstu kvennaráðstefnuna í Mexíkóborg 1975. Sú ráðstefna og þær sem fylgdu í kjölfarið á kvennaáratug Sameinuðu þjóðanna gáfu tóninn í kvenréttindabaráttunni. Sáttmáli Sameinuðu þjóðanna um upprætingu hvers kyns misréttis gegn konum frá 1979 hefur verið staðfestur af 180 ríkjum og stuðlað að því að auka réttindi kvenna um allan heim.

18 AÐ ÚTVEGA ÖRUGGT DRYKKJARVATN

Á fyrsta áratug Sameinuðu þjóðanna helguðum vatni (1981-1990) var meir en milljarði manna veittur aðgangur að öruggu drykkjarvatni í fyrsta skipti á æfinni. 1.1 milljarður til viðbótar fékk aðgang að öruggu drykkjarvatni á milli 1990 og 2002. Árið 2003 stuðlaði Alþjóðlegt ár ferskvatns að því að auka skilning á mikilvægi þess að vernda þessa mikilvægu auðlind. Á síðari alþjóðlega áratugi vatns er stefnt að því að minnka um helming hlutfall fólks sem hefur ekki aðgang að öruggu drykkjarvatni.

19 AÐ UPPRÆTA LÖMUNARVEIKI

Lömunarveiki hefur verið útrýmt alls staðar í heiminum, nema í sex löndum — Afganistan, Egyptalandi, Indlandi, Níger, Nígeríu og Pakistan — með Hnattræna átakinu gegn lömunarveiki, stærsta alþjóðlega heilbrigðisverkefninu til þessa. Þökk sé átakinu sem Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin (WHO), UNICEF, Rotary International og US Centers for Disease Control and Prevention stóðu að, geta 5 milljónir barna gengið en þau hefðu annars lamast af völdum lömunarveiki. Nánast hefur tekist að útrýma sjúkdómi sem lamaði börn í 125 löndum um allan heim.

20 AÐ BREGÐAST VIÐ HIV/ALNÆMI

Áætlun Sameinuðu þjóðanna um viðbrögð gegn HIV/alnæmi (UNAIDS) stillir saman strengi í hnattrænu átaki gegn faraldri sem snertir nærri 40 milljónir manna. UNAIDS starfar í 130 löndum við að hindra HIV smit og útvega meðferð auk þess að reyna að hlúa að einstaklingum og samfélögum og draga úr áhrifum faraldursins. UNAIDS beinir í einni farveg sérfræði þeirra tíu stofnana Sameinuðu þjóðanna sem að áætluninni standa.

21 AÐ UPPRÆTA BÓLUSÓTT

Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin (WHO) skar upp herör gegn bólusótt og nærri útrýmdi sjúkdómnum af yfirborði jarðar árið 1980. Talið er að sparast hafi einn milljarður dollara á ári í kostnað við að bólusetja og fylgjast með sjúkdómnum en það er þrisvar sinnum hærri upphæð en herferðin til að uppræta sjúkdóminn kostaði.

22 AÐ BERJAST FYRIR ALMENNRI BÓLUSETNINGU

Bólusetningar hafa bjargað 20 milljónum mannlífa á undanförunum tveimur áratugum. Þökk sé baráttu UNICEF og WHO hefur hlutfall þeirra sem bólusettir hafa verið fyrir sex helstu sjúkdómum sem mögulegt er að hindra á þeninan hátt, hækkað úr 5% á áttunda áratugnum í 76% í dag. Hér er um að ræða lömunarveiki, stífkrampa, mislinga, kíghósta, barnaveiki og berkla. Dauðsvöldum vegna mislinga fækkaði um 50% frá 1999 til 2005. Bólusetningar gegn stífkrampa hafa bjargað lífi hundruð þúsunda mæðra og nýbura og í 104 þróunarríkjum hefur tekist að útrýma sjúkdómnum.

23 AÐ BERJAST GEGN SNÍKJUDÝRASJÚKDOMUM

Alþjóðaheilbrigðismálastofnuninni hefur tekist að útrýma svo gott sem árblindu í 11 Vestur-Afríku ríkjum, og komið í veg fyrir að 11 milljónir barna verði blind, auk þess sem greitt hefur verið fyrir því að 25 milljónir hektarar ræktanlegs lands komist í ræktun. Starf Sameinuðu þjóðanna í Norður Afríku hefur leitt til þess að hinum skelfilega spóluormi var útrýmt en hann er sníkjudýr sem þrífst á holdi manna og dýra. Önnur verkefni hafa bjargað mörgum frá dauða af völdum Gíneu-ormsins og öðrum hitabeltissjúkdómum.

24 AÐ HINDRA ÚTBREIÐSLU FARSÓTTA

Alþjóðaheilbrigðismálastofnunin átti sinn þátt í því að stöðva útbreiðslu Asíuflensunnar, SARS en tugum þúsunda stafaði hætta af henni. WHO gaf út alþjóðlega viðvörun í mars 2003 og neyðarferðareglur. Í kjölfarið tókst nærri öllum löndum þar sem smit hafði fundist, annað hvort að hindra frekara smit eða halda fjölda smitaðra verulega niðri. WHO hefur rannsakað 200 til 250 dæmi um SARS smit á hverju ári. Að meðaltali hefur fimm til tíu sinnum á ári verið brugðist við með meiri háttar alþjóðlegu átaki.

25 AÐ DRAGA ÚR U NGBARNADAUÐA

Nærri fimmta hvert barn lést fyrir fimm ára aldur í upphafi sjöunda áratugarins. Stofnanir Sameinuðu þjóðanna hafa beitt sér fyrir að bæta vatn, hreinlæti, heilsugæslu og mataræði og tekist að koma ungbarnadauða niður fyrir 12 % árið 2012. Markmiðið er að koma ungbarnadauða bárra undir fimm ára niður fyrir tvo þriðju af því sem það var árið 1990 fyrir 2015.

26 AÐ LEGGJA GRUNN AÐ VIÐSKIPTUM

Sameinuðu þjóðirnar eru viðskiptavænar. Þær hafa lagt ákveðinn grunn að heimsviðskiptum með því að láta samþykkja staðla sem gilda um allan heim á jafn ólíkum sviðum og tölfræði, viðskiptalöggjöf, tollameðferð, höfundarrétti, flugi, siglingum og fjarskiptum og greitt fyrir efnahagslegum samskiptum og dregið úr þýðingarkostnaði. Þá hafa þær greitt fyrir fjárfestingum í þróunarrikjum með því að stuðla að pólitískum stöðugleika og góðum stjórnarháttum, barist gegn spillingu og veitt efnahagslega ráðgjöf og beitt sér fyrir viðskiptavænni löggjöf.

27 AÐ STYÐJA IÐNAÐ Í ÞRÓUNARRÍKJUM

Sameinuðu þjóðirnar hafa á vegum Iðnþróunarstofnunar sinnar (UNIDO) reynt að koma á samstarfi á sviði iðnaðar á milli ríkja í norðri og suðri og á milli ríkja á Suðurlandi. Stofnunin hefur ýtt undir einkaframtak, fjárfestingar, skiptum á tækni og kostnaðarsparandi og sjálfbæra iðnaðarþróun. Hún hefur aðstoðað ríki við að aðlagast hnattvæðingunni skref fyrir skref og að draga kerfisbundið úr fátækt.

28 AÐ KOMA FÓRNARLÖMBUM HAMFARA TIL HJALPAR

Sameinuðu þjóðirnar hafa stillt saman strengi og útvegað aðstoð handa fórnarlömbum náttúruhamfara. Með því að starfa náið með Rauða Krossinum/Rauða Hálfmánanum og helstu hjálparsamtökum og veitendum aðstoðar, hafa stofnanir Sameinuðu þjóðanna komið til skila bráðnauðsynlegri neyðaraðstoð. Sameinuðu þjóðirnar veita meir en tveimur milljörðum dollara á hverju ári til neyðaraðstoðar.

29 AÐ DRAGA ÚR ÁHRIFUM NATTURUHAMFARA

Alþjóðaveðurfræðistofnunin (WMO) hefur bjargað milljónum mannslífa frá bæði náttúruhamförum og hamförum af mannavöldum. Viðvörðunarkerfi hennar, þar á meðal namar á yfirborði jarðar og gerfihnettir, haf gert mönnum kleift að spá fyrir um veðurtengd fyrirbæri með meiri nákvæmni en áður en einnig að sjá fyrir mengun af völdum olíu eða efnaúrgangs og kjarnorkuleka og spá fyrir um langtíma þurrka.

30 AÐ AÐSTOÐA FÓRNARLÖMB FLÓÐÖLDUNNAR

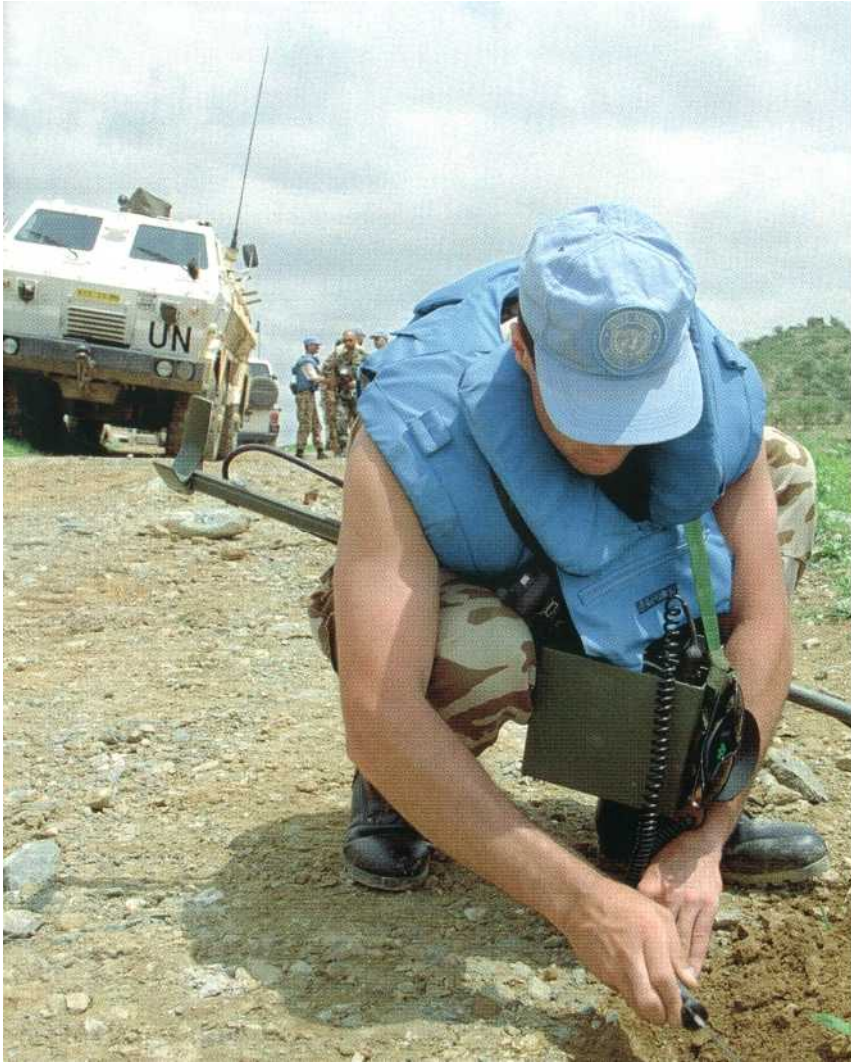
Erindrekar Sameinuðu Þjóðanna höfðu verið sendir á stað á þau svæði sem urðu harðast úti í flóðöldinni við Indlandshaf 26. desember 2004 á innan við sólarhring. Sameinuðu þjóðirnar skunduðu á vettvang til að hjálpa fórnarlömbunum og dreifðu matvælum til 1.7 milljóna manna, útveguðu 1.1 milljón húsaskjól, 1 milljón drykkjarvatn og bólusettu 1.2 milljónir barna gegn mislingum – allt á fyrstu 6 mánuðum hjálparstarfsins. Þessi skjótu og skilvirku viðbrögð þýddu að enginn lést í eftirleik flóðöldunnar og komið var í veg fyrir útbreiðslu sjúkdóma.

31 AÐ VERNDA ÓSONLAGIÐ

Umhverfisstofnun Sameinuðu þjóðanna og Alþjóðaveðurfræðistofnunin (WMO) hafa leikið stórt hlutverk í því að vekja athygli á þeim skaða sem ósonlagið hefur orðið fyrir. Ríkisstjórnir heims draga nú úr notkun og leysa af hólmi efni sem valda þynningu Ósonlagsins í samræmi við svokallaðan Montreal viðauka. Árangurinn er sá að líkur minnka á að milljónir manna fái húðkrabbamein af völdum útfjólublárra geisla.

32 AÐ BREGÐAST VIÐ LOFTSLAGSBREYTINGUM

Hnattræni umhverfisbótasjóðurinn (GEF) hefur fjármagnað verkefni til að hjálpa þróunarríkjum að draga úr áhættunni af völdum loftslagsbreytinga. GEF er stærsti einstaki sjóður sem einbeitir sér að hnattrænum umhverfismálum. Hann fjármagnar einnig verkefni sem miða að því að viðhalda líffræðilegum fjölbreytileika, vernda ósonlagið, hreinsa alþjóðleg hafsvæði, berjast gegn landrofi og draga úr eiturefnamengun. Frá 1991 hefur GEF veitt 5.7 milljarða dollara í styrki – þar á meðal 6.000 litla styrki til frjálsra félagasamtaka og samfélagshópa- og aflað 18.8 milljarða í félagi við aðra. Þróunarstofnunin, Umhverfisstofnunin og Alþjóðabankinn eru framkvæmdaðilar sjóðsins.

38 AÐ HREINSA JARÐSPRENGJUR

Sameinuðu þjóðirnar hafa verið í fararbroddi alþjóðlegs átaks til að hreinsa jarðsprengjur í 30 löndum, þar á meðal Afganistan, Angóla, Bosnía og Hersegóvínu, Írak, Mósambík og Súdan – en enn látast og særast þúsundir saklausra borgara við að stíga á jarðsprengjur á hverju ári. Sameinuðu þjóðirnar reyna einnig að vernda fólk fyrir hættunni af völdum þeirra og kenna fórnarlömbunum að verða sjálfbjarga og hjálpa ríkjum að eyðileggja birgðir jarðsprengna.

34 AÐ ÚTVEGA NAUÐSTÖDDUM MAT

Matvælasáætlun Sameinuðu þjóðanna (WFP), stærsta hjálparstofnun heims, nær til að meðaltali 90 milljóna sveltandi fólks í 80 löndum á hverju ári, þar á meðal flestra flóttamanna heims og fólks sem flosnað hefur upp í heimalandi sínu. Matvælaaðstoð WFP miðar að því að svara sérstökum þörfum kvenna og barna þeirra sem oftast líða hungur. Meir en 17 milljónir skólabarna fá ókeypis hádegisverð og kostar hver máltíð aðeins 19 sent. Stofnunin notast við hvaða tækjabúnað sem er allt frá því að hlaða matvælum á bak asna og jakuxa til að nýta sér gervihnetti til að fylgjast með því að matvælin komist á leiðarenda. WFP hefur útvegað 78.3 milljónir rúmmetra af matvælum til 1.4 milljarða manna í flestum fátækustu ríkjum jarðar en þetta er fjárfesting upp á 33.5 milljarða dollara.

35 AÐ BERJAST GEGN HUNGRI

Matvæla og landbúnaðarstofnun Sameinuðu þjóðanna (FAO) leiðir langtíma áætlanir á heimsvísu til að brjóta hungur á bak aftur. FAO er hlutlaus vettvangur í þágu bæði þróaðra og þróunarrikja þar sem allar þjóðir geta hist á jafnréttisgrundvelli til að ná samkomulagi og ræða stefnumál. FAO aðstoðar einnig þróunarriki við að endurnýja og bæta landbúnað, skógarnýtingu og fiskveiðar og tryggja öllum góða næringu.

36 AÐ HINDRA OFVEIÐI

Sextán prósent allra fiskistofna eru ofnýttir og gengið hefur verið verulega á átta prósent eða þeir eru að rétta úr kútnum. FAO fylgist með fiskveiðum í sjó og gefur út viðvaranir til að reyna að hindra ofveiði. FAO og aðildarríki stofnunarinnar hafa tekið saman siðareglur fyrir ábyrgar fiskveiðar sem voru samþykktar árið 1995.

37 AÐ BANNA HÆTTULEG EITUREFNI

Stokkhólmssáttmálinn um þrávirk mengandi efni miðar að því að útrýma mörgum hættulegustu eiturefnum sem búin hafa verið til. Sameinuðu þjóða sáttmálinn sem samþykktur var 2001 nær til 12 tegunda hættulegs skordýraeiturs og eiturefnaúrgangs

úr iðnaði sem getur reynst banvænn, eyðilagt tauga- og ónæmiskerfi, valdið krabbameini, ófrjósemi og tafið þroska barna. Aðrir sáttmálar Sameinuðu þjóðanna og aðgerðaáætlanir miða að því að viðhalda fjölbreytileika lífríkisins, taka á loftslagsbreytingum, vernda dýr í útrýmingarhættu, hindra útbreiðslu eyðimarka, hreinsa vötn og takmarka umferð yfir landamæri með hættulegan úrgang.

38 AÐ VERNDA HEILSU NEYTENDA

Matvæla og landbúnaðarstofnunin (FAO) og Alþjóða heilbrigðismálastofnunin (WHO) hafa í sameiningu fengið samþykkt staðla um meir en 200 fæðutegundir sem miða að því að tryggja öryggi matvæla, öryggisviðmið um yfir 3000 matargáma og reglur um vinnslu matvæla, flutninga og geymslu. Staðlar um merkingu og innihaldslýsingu tryggja að neytandinn sé ekki blekkur.

39 AÐ BERJAST GEGN HRYÐJUVERKUM

Sameinuðu þjóðirnar hafa komið saman lagaramma til að berjast gegn hryðjuverkum. Prettán alþjóðlegir lagabálkar hafa verið samdir á vegum Sameinuðu þjóðanna, þar á meðal sáttmálar gegn gíslatöku, flugránum, hryðjuverkaárásum, fjármögnun hryðjuverka og nú síðast kjarnorkuhryðjuverkum. 63 ríki höfðu staðfest þá alla í júní 2005. Verið er að taka saman heildstæðan sáttmála gegn hryðjuverkum. Hryðjuverkanefnd Sameinuðu þjóðanna fylgist með því hvort ríki standi við skuldbindingar í kjölfar hryðjuverkaárásarinnar 11. september og samhæfir baráttuna gegn hryðjuverkum. Fíkniefna- og glæpaskrifstofa Sameinuðu þjóðanna og aðrar stofnanir samtakanna hafa aðstoðað meir en 100 lönd í að efla baráttu sína gegn hryðjuverkum.

40 AÐ SPORNA VIÐ MANNFJÖLGUN

Mannfjöldasjóður Sameinuðu þjóðanna (UNFPA) styður rétt einstaklingsins til að taka eigin ákvarðanir um hve mörg hann vilji eiga og hefur hjálpað fólki til að taka upplýstar ákvarðanir og aðstoðað, einkum konur, að hafa betri stjórn á lífi sínu með því að stjórna barneignum. Árangurinn er sá að konur í þróunarríkjum eignast færri börn – 6 í byrjun sjöunda áratugarins en aðeins þrjú í dag- og þar með hefur hægt á fjölgun mannkynsins. Þegar UNFPA hóf störf árið 1969 skipulögðu aðeins 20% para barneignir sínar en nú er hlutfallið 61%. UNFPA og margir samstarfsaðilar hafa einnig stuðlað að því að faglært fólk sé viðstatt fæðingar, að boði sé upp á neyðarfæðingalækningar og eftt áætlanir á sviði fjölskylduskipulagningar í því skyni að fækka mæðradauða.

41 AÐ KVEÐA UPP ÚRSKURÐI Í MEIRI HÁTTAR ALPJÓÐLEGUM DEILUM

Alþjóðadómstóllinn hefur með dómum sínum og ráðgefandi álitum veitt hjálp við að leysa deilur, þar á meðal deilur um landsvæði, stjórnmalasamskipti, gíslatöku, pólitískt hæli, efnahagsleg réttindi og fleira.

42 AÐ BÆTA HEIMSVIÐSKIPTI

Ráðstefna Sameinuðu þjóðanna um viðskipti og þróun (UNCTAD) hefur aðstoðað þróunarríki við að semja um viðskipti og ívilnanir fyrir útflutningsvörur sínar. UNCTAD hefur staðið að baki alþjóðlegum samningum um vöruviðskipti til að tryggja hagstæðari verð fyrir þróunarríki, aukið skilvirkni viðskiptakerfa þeirra og aðstoðað á annan hátt við að auka fjölbreytni framleiðslu og aðlögun að hagkerfi heimsins.

43 AÐ EFLA EFNAHAGSUMBÆTUR

Alþjóðabankinn og Alþjóðagjaldeyrissjóðurinn hafa aðstoðað mörg lönd við að bæta efnahagsstjórnun, veitt tímabundna fjárhagsaðstoð til að bæta greiðslustöðu ríkja og boðið upp á þjálfun fyrir embættismenn í fjármálageiranum.

44 AÐ AUKA STÖÐUGLEIKA OG REGLUFESTU Á HEIMSHÖFUNUM

Sameinuðu þjóðirnar hafa verið í fararbroddi á alþjóðavettvangi við að taka saman í einn sáttmála reglur um nýtingu hafsins. Hafréttarsáttmálinn frá 1982 er viðurkenndur viðast hvar en í honum var í fyrsta skipti sett alheims rammalöggjöf um alla starfsemi í eða undir hafinu. Í sáttmálanum voru lagðar fram meginreglur um skiptingu hafssvæða, hvernig lögsaga ríkja skiptist á hafinu, fjallað um siglingar á úthöfum, réttindi og skyldur strandríkja og annara ríkja, skyldu til að vernda og varðveita lífríki hafsins, samvinnu í vísindarannsóknum á hafinu og verndun og sjálfbæra nýtingu sjávarlívera.

45 AÐ BÆTA SAMGÖNGUR Í LOFTI OG Á LEGI

Stofnanir Sameinuðu þjóðanna hafa borið hitann og þungann af því að setja öryggis staðla fyrir samgöngur í lofti og á sjó. Alþjóðaflugmálastofnunin (ICAO) hefur átt sinn þátt í því að gera flugsamgöngur öruggasta ferðamátann. Árið 1947 ferðuðust 9 milljónir manna í flugi og 590 létust í flugslysum. Árið 2004 létust 420 en farþegarnir voru 3.3 milljarðar. Á sama hátt hefur Alþjóða siglingamálastofnunin (IMO) stuðlað að öryggi á hafi úti. Tölfræðin sýnir að siglingar verða sífellt öruggari og umhverfisspjöll minnka. Færri skip farast og dauðsföllum á sjó fækkar. Mengunarslysum fækkar, olíumengun minnkar og sama má segja um úrgang frá skipum – allt á sama tíma og sjóvöruflutningar aukast hröðum skrefum.

46 AÐ BERJAST GEGN ÓLÖGLEGUM FÍKNIEFNUM

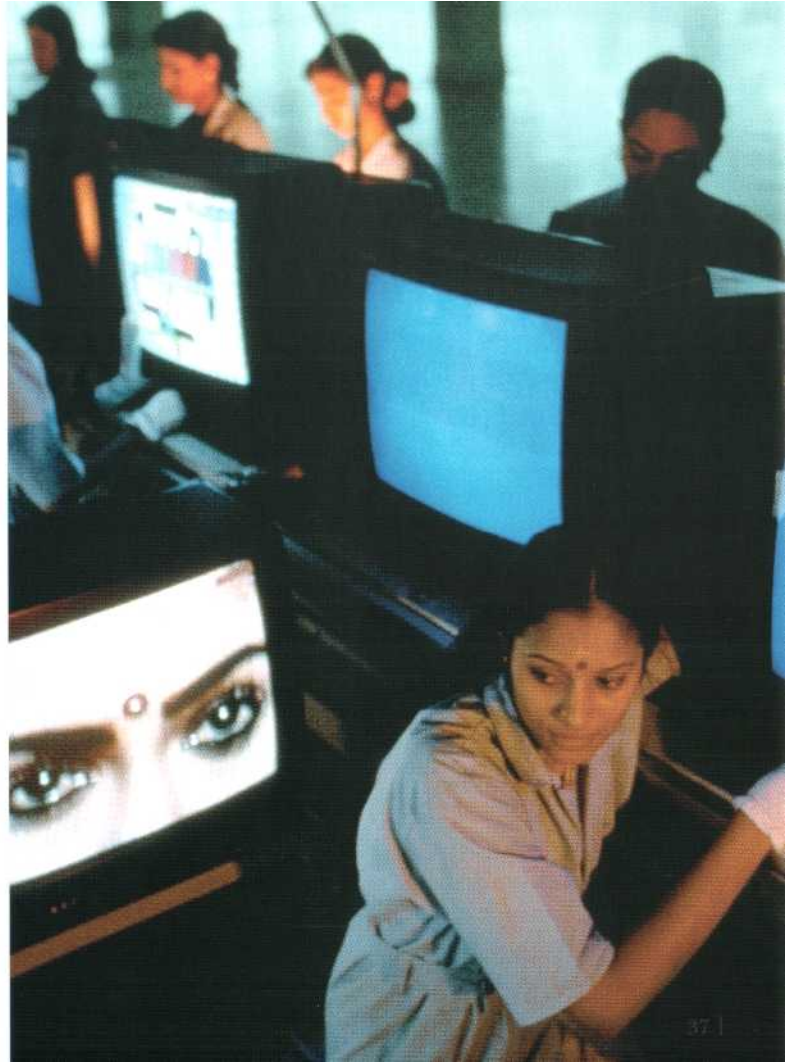
Fíkniefna og glæpaskrifstofa Sameinuðu þjóðanna vinnur að því að draga úr framboði og eftirspurn eftir ólöglegum fíkniefnum á grundvelli þriggja sáttmála Sameinuðu þjóðanna og jafnframt reynt að takast á við félagslegar og heilsufarslegar afleiðingar fíkniefnaneyslu, þar á meðal útbreiðslu HIV/Alnæmis. Skrifstofan aðstoðar lögreglu og styður baráttu gegn fíkniefnaneyslu og meðferðarúrræði auk þess að hjálpa fátækum bændum við að draga úr ræktun ólöglegrar uppskeru og skipta yfir í löglega og sjálfbæra búskaparhætti.

47 AÐ BERJAST GEGN ALÞJÓÐLEGRI GLÆPASTARFSEMI

Fíkniefna og glæpaskrifstofa Sameinuðu þjóðanna vinnur að því með einstökum löndum og öðrum samtökum að vinna gegn alþjóðlegri skipulagðri glæpastarfsemi með laga- og tæknaðstoð í því skyni að draga úr spillingu, peningabætti, eiturlyfjasmygli, mansali og ólöglegum innflutningi fólks auk þess að styrkja réttarkerfi. Hún hefur gegnt lykilhlutverki í því að þróa og hrinda í framkvæmd alþjóðasáttmálum á sínu sviði.

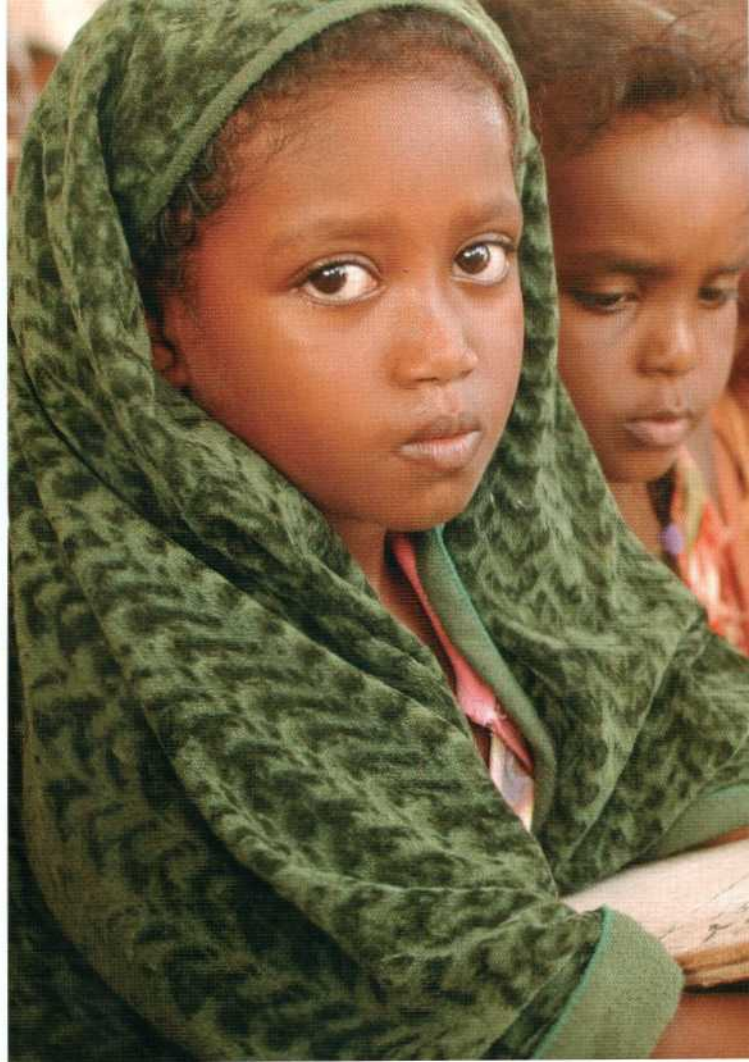
48 AÐ AUKA MANNSÆMANDI VINNU

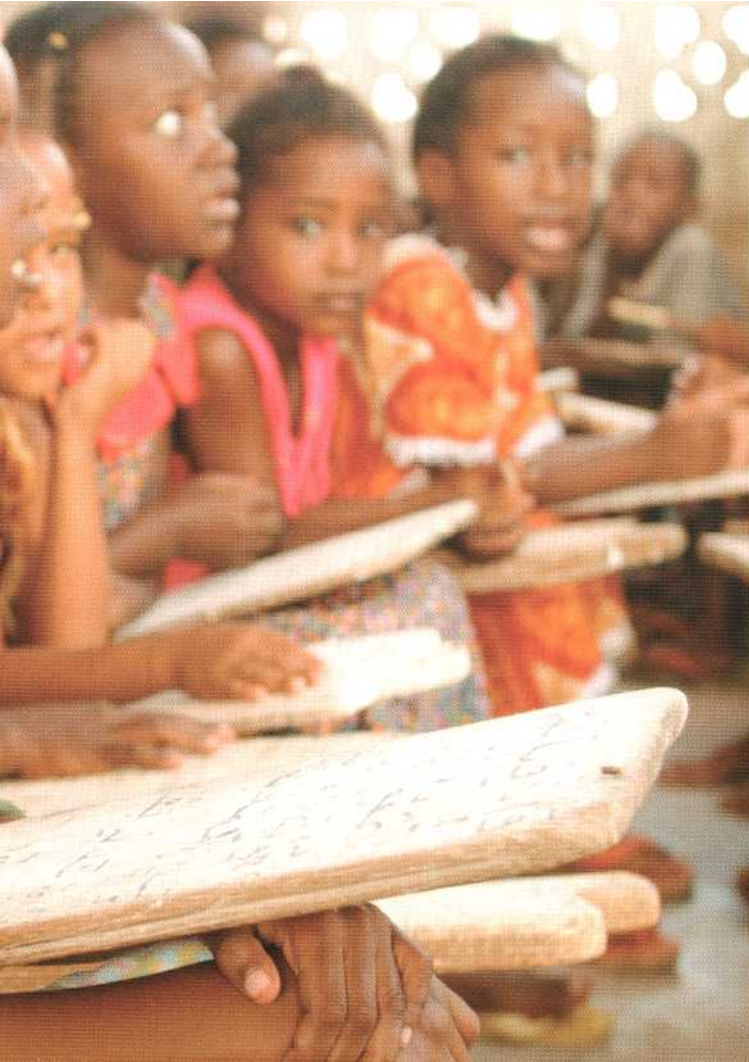
Alþjóðavinnumálastofnunin (ILO) hefur samið staðla og skilgreint grundvallarsjónarmið og réttindi á vinnustað, þar á meðal rétt til að bindast samtökum og rétt til að semja sameiginlega um kaup og kjör, stuðlað að útrýmingu þvingunarvinnu, afnámi barnavinnu og mismununar á vinnustað. ILO beitir sér fyrir því að auka atvinnu, koma á félagslegum réttindum fyrir alla og greiðir fyrir góðum samskiptum vinnuveitenda, verkálýðshreyfingar og stjórnvalda.

49 AÐ AUKA LÆSI OG MENNTUN Í ÞRÓUNARRÍKJUM

Sjötíu og sex prósent fullorðinna í þróunarríkjum eru nú læsir og skrifandi og áttatíu og fjögur prósent barna ganga í barnaskóla. Markmiðið er að öll börn klári barnaskóla fyrir 2015. Átak í að auka menntun og bæta stöðu kvenna hefur stuðlað að því að hlutfall læsra kvenna í þróunarlöndum jókst úr 36% árið 1970 í 70% árið 2000. Markmiðið er að allar stúlkur klári grunnskóla fyrir 2015.

50 AÐ BEITA SÉR FYRIR STUÐNINGI VIÐ BÖRN

UNICEF, Barnahjálpi Sameinuðu þjóðanna hefur beitt sér fyrir því að stríðandi fylkingar leyfi flutninga á bóluefni og annari aðstoð við börn á ófriðartímum allt frá El Salvador til Líbanons og Súdan til fyrrverandi Júgóslavíu. Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna hefur verið leiddur í lög í 197 löndum. 190 ríkisstjórnir hétu á sérstöku þingi Sameinuðu þjóðanna um málefni barna, að vinna að tímasettum markmiðum á sviði heilsugæslu, menntunar, verndar gegn misnotkun, þrælkun og ofbeldi og baráttunnar gegn HIV/Alnæmi

51 AÐ VERNDA MERKA STAÐI ÚTFRÁ SÖGULEGUM, MENNINGARLEGUM, NÁTTÚRULEGUM OG BYGGINGARLISTAR SJÓNARMÍÐUM

UNESCO hefur veitt 137 löndum aðstoð við að vernda forn mannvirki og merka staði útfrá sögulegu, menningarlegu og náttúrulegu sjónarmiði og tekið saman alþjóðlega sáttmála til að vernda menningarleg- og náttúruleg verðmæti.

52 AÐ GREIÐA FYRIR AKADEMÍSKUM OG MENNINGARLEGUM SAMSKIPTUM

Sameinuðu þjóðirnar hafa á vegum UNESCO og Háskóla Sameinuðu þjóðanna stutt samvinnu á sviði mennta og vísinda, samskiptum stofnana og eflingu menningar þar á meðal minnihlutahópa og frumbyggja.

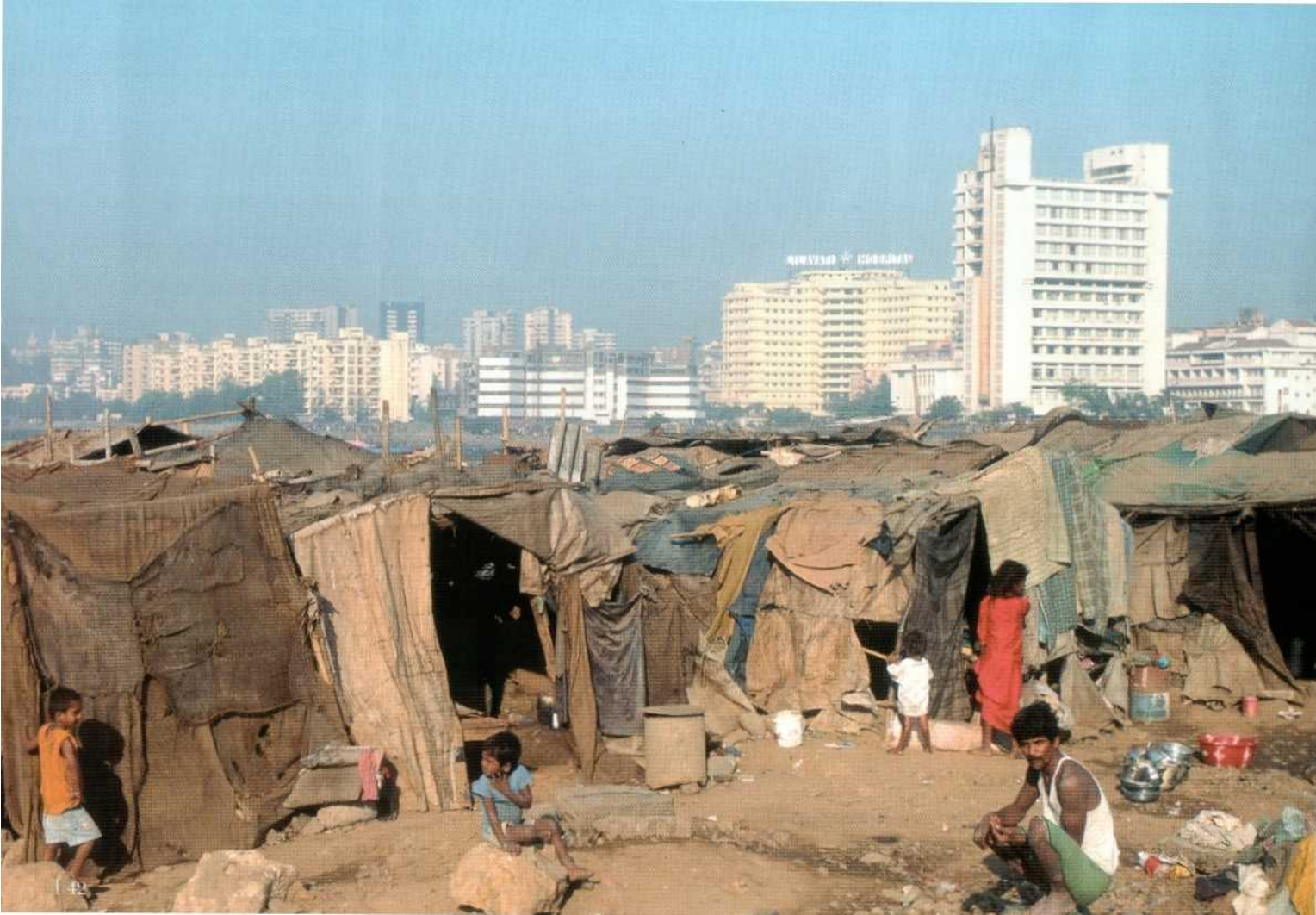

53 AÐ VERNDA HÖFUNDARRÉTT

Alþjóðlega hugverkastofnunin verndar rétt höfunda og eigenda höfundarréttar um allan heim og tryggir að uppfinningamenn og rithöfundar séu viðurkenndir og fái umbun erfiðis síns. Verndun höfundarréttar er hvati til sköpunar og eflir vísindi og tækni og auðgar bókmenntir og listir. Að auki eflir slík verndun alþjóðlegt viðskiptalíf, með því að tryggja stöðugleika í markaðssetningu hugverka.

54 AÐ STANDA VÖRÐ UM FRÆLSI FJÖLMIMÐLA OG TJANINGARFRELSI

UNESCO hefur unnið að þróun og eflingu fjölmiðla, stutt við bakið á stofnun óháðra fréttastofa og stutt frjálsa fjölmiðla, í því skyni að allir geti haft aðgang að óritskoðuðum og menningarlega óhlutdrægum upplýsingum. UNESCO vakir einnig yfir frelsi fjölmiðla, og gagnrýnir opinberlega alvarleg brot eins og morð og handtökur blaðamanna.

55 AÐ BREYTA FÁTÆKRAHVERFUM Í MANNSÆMANDI BYGGÐ

Helmingur mannkyns býr nú í borgum. Stærstan hluta framleiðslu og neyslu má rekja til borga og þær eru aðaluppspretta auðs og tækifæra. En þær hýsa einnig sjúkdóma, glæpi, mengun og fátækt. Í mörgum borgum, aðallega í þriðja heiminum eru íbúar fátækrahverfa helmingur íbúa og hafa lítinn aðgang að húsaskjóli, vatni og hreinlæti. UN-HABITAT hefur 150 tæknilegar átætlanir og verkefni á sínum snærum í 61 landi um allan heim og vinnur með ríkisstjórnnum, sveitarstjórnnum og frjálsum félagasamtökum til að finna nýjar lausnir fyrir bæi og borgir.

56 AÐ BÆTA PÓSTÞJÓNUSTU HEIMSINS

Alþjóðapóstsbandið (UPU) er helsti samstarfsvettvangur pósthjónusta heimsins. Það leggur sín lóð á vogarskálarnar til að skapa alheimsdreifingarkerfi fyrir nýjustu vörur og þjónustu. Sambandið setur reglur um alþjóðlegar bréfasendingar og er ráðgefandi um vöxt pósthjónustu og gæði þjónustunnar fyrir neytendur. UPU með sín 190 aðildarlönd er stærsta póstdreifingarkerfi í heimi og fara 430 milljarðar eininga um kerfið á ári.

57 AÐ FÍTJA UPP Á TÆKNINÝJUNGUM Í LANDBÚNAÐI OG DRAGA UR KOSTNAÐI

Landbúnaðarstofnun Sameinuðu þjóðanna (FAO) hefur aðstoðað Asísku bændur við að auka uppskeru og breyta um landbúnaðarstefnu. Bændur hafa sparað meir en 50 milljónir dollara á ári í notkun skordýrareiturs og ríkisstjórnir meir en 150 milljónir dollara í niðurgreiðslur með því að minnka notkunina. Talið er að sparnaðurinn í umhverfis- og heilbrigðismálum nemi um 10 milljónum dollara á ári.

58 AÐ AUKA RÉTTINDI HREYFIHAMLAÐRA

Sameinuðu þjóðirnar hafa verið í fararbroddi baráttunnar fyrir fullu jafnrétti hreyfihamlaðra og barist fyrir aukinni þátttöku hreyfihamlaðra í félags, efnahags og pólitísku lífi. Sameinuðu þjóðirnar hafa sýnt fram á að hreyfihamlaðir geta gegn mikilvægu hlutverki í þjóðfélaginu og vinna að fyrsta sáttmálanum til að auka réttindi þeirra og virðingu um allan heim.

59 AÐ BÆTA HLUTSKIPTI FRUMBYGGJA

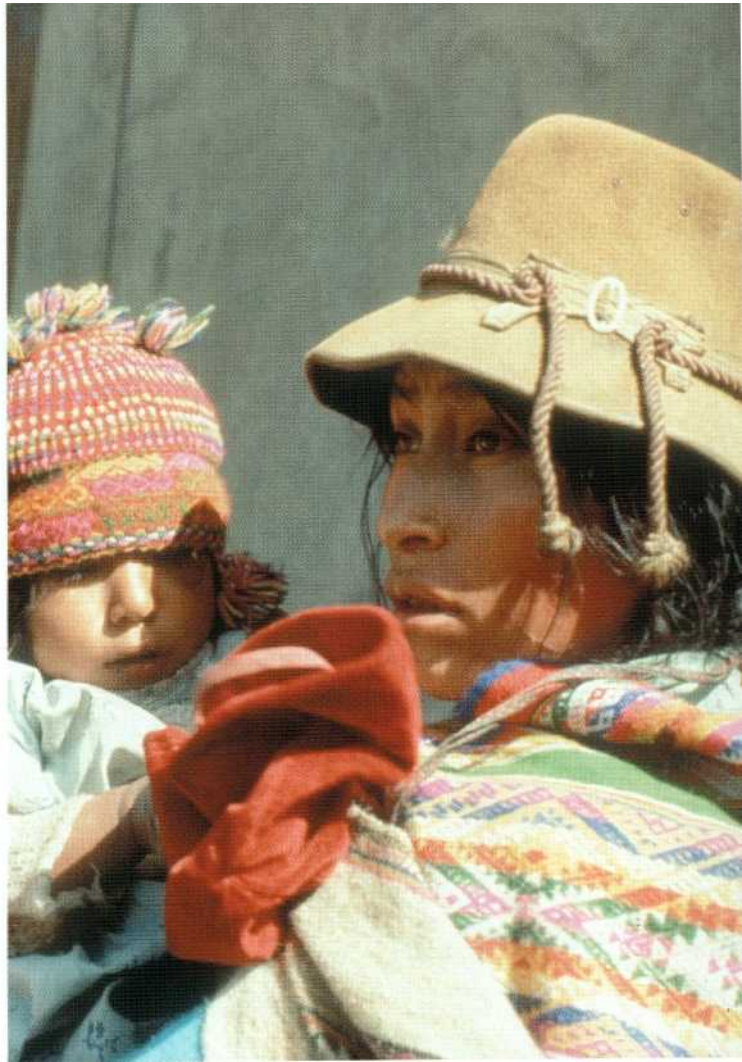
Sameinuðu þjóðirnar hafa vakið athygli á því óréttlæti sem 370 milljónir frumbyggja, í 70 löndum um allan heim, hafa verið beittir. Þeir eru meðal þeirra hópa í heiminum sem eiga um sárast að binda og standa höllum fæti. Fastanefndin um málefni frumbyggja var stofnuð árið 2000 og vinnur að bæta hlutskipti frumbyggja um allan heim í þróun, menningu, mannréttindum, umhverfismálum, menntun og heilsugæslu.

60 AÐ BÆTA ALPJÓÐLEG FJARSKIPTI

Ríkisstjórnir og iðnaðurinn vinna saman innan Alþjóðafjarskiptasambandsins (ITU) að því að þróa og samræma starf alþjóðlegra fjarskiptakerfa. Hún hefur stýrt sameiginlegri nýtingu ljósvakans, stutt alþjóðlega samvinnu með því að ákveða sporbaug gerfitungla, stuðlað að uppbyggingu innviða fjarskiptakerfa í þróunarríkjum og stýrt samningum um staðla sem tryggja samskiptafærni ólíkra fjarskiptakerfa. ITU styður við bakið á fjarskiptum heimsins hvort sem um er að ræða internet á breiðbandi eða nýjustu þráðlausu tæknina, fjarskipti í lofti, legi eða í geimnum, veðurspárgerfihnetti eða síma og fax, sjónvarpsútsendingar eða hvaðeina. ITU á sinn þátt í því að alþjóðafjarskiptageirinn veltir nú einni billjón (milljón milljónir) Bandaríkjadollara.

LIÓSMYNDARÉTTUR

Síða 2 Jorgen Schytte/Still Pictures; Síða 5 UN Photo/Martine Perret; Síða 6 UN Photo/Martine Perret; Síða 8 Luiz C. Marigo/Still Pictures; Síða 11 Timothy Clary, Síða 13 UN Photo/R.Chalasani, Síða 14 UN Photo/Stephenie Hollyman, Síða 17 UN Photo/Ky Chung, Síða 18 Hlaing Thntint, Síða 20 Ron Giling/Still Pictures, Síða 22 MDG Book; Síða 24 UN Photo; Síða 27 UN Photo/Jorge Aramburu; Síða 29 WFP, Síða 32 Sean Sprague/ Still Pictures; Síða 34 Macduff Everton/The Image Bank, Síða 35 Dougal Waters/Photodisc Red; Síða 37 Magnum/Steve McCurry, Síða 39 UN Photo, Síða 40 Peter Schickert/Still Pictures, Frans Lemmens/Still Pictures, Peter Schicker/Das Fotoarchiv; Síða 41 Ron Gilling/Still Pictures, Chlaus Lotscher/Still Pictures, Otto Stadler/Das Fotoarchiv, Síða 43 Panos/Mark Henley, Síða 44 WFP, Síða 47 Luis Delgado Hurtado, Síða 48 Telecom.

Frekari upplýsingar um Þúsaldarmarkmiðin um þróun sjá:

www.un.org/millenniumgoals

www.millenniumcampaign.org

<http://millenniumindicators.org>